

Bela Durglishvili

ბელა დურგლიშვილი

Akaki Tsereteli State University

აკაკი წერეთლის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

Georgia, Kutaisi

საქართველო, ქუთაისი

**Elemine – The Free Creator: Inspired by Jemal Karchkhadze's Novella
"Elemines"**

ელემინი–თავისუფალი შემოქმედი ჯემალ ქარჩხაძის „ელემინების“ მიხედვით

The novella underscores an eternal feature of great literature: it must simultaneously belong to a prominent national literary tradition and express a universal, progressive perspective on humanity. This is vividly illustrated in the 20th-century writer Jemal Karchkhadze's novella "Elemines," in which he thinks in fables.

The author crafts literary and fantastical theories, interwoven with intertextual and paradigmatic models presented through the plot and characters of the Gospel. Using the codes and peculiarities of proverbial language, he explores humanity's fundamental questions: Who are we? What is the purpose of the world? What is the humankind itself?

However, in "Elemines," he prophetically anticipates the phases of world development and sets the action during the pinnacle of technological progress, the era of artificial intelligence. Against this backdrop, the main character, the free preacher Elemine, emerges as an electromagnetic individual. Elemine arises uniquely from a negatively charged individual, characterized as a free creator with a distinct perception of dimensions, the universe, and beauty.

Keywords: Elemines , Knowing yourself

საკვანძო სიტყვები: ელემინები, საკუთარი თავის შეცნობა

„ელემინები“ ჯემალ ქარჩხაძის დაუსრულებელი მოთხრობაა. იგი 2020 წელს ქარჩხაძის გამომცემლობის მიერ დაბეჭდილ კრებულში „უცნობი ქარჩხაძე“ არის წარმოდგენილი და სავსებით ამართლებს დიდი ლიტერატურის მარადიულ თავისებურებას – ერთსა და იმავე დროს ეროვნული მწერლობის გამორჩეულ ნაკადსაც ეკუთვნოდეს და საკაცობრიო აზრის, პროგრესული და უახლესი მხატვრული სიტყვის მიღწევის კვალდაკვალაც ავლენდეს თავის განუმეორებელ ფორმასა და სათქმელს.

მოთხრობა „ელემინები“ ზოგიერთი მონაცემით მეცნიერულ–ფანტასტიკური ჟანრის ნიმუშსაც ჩამოჰგავს და ამ აზრის განსამტკიცებლად შეგვიძლია მწერლის სხვა მოთხრობა „დრო“ (ფანტასტიკური ლიმილი) გავიხსენოთ, რომლის მსგავსად „ელემინები“ ფართო ფილოსოფიურ–ფსიქოლოგიური თვალსაწიერითა და სიღრმით ხასიათდება. მასში მკაფიოდ წარმოჩნდება ასევე მეცნიერული და ტექნიკური პროგრესის უახლეს მიღწევათა ღრმა ცოდნა და ფაქტების მიზეზ–შედეგობრივი განვითარების უწყვეტი ლოგიკა, რაც ასე დამახასიათებელია ჯემალ ქარჩხაძის ნებისმიერი ნაწარმოებისათვის.

მწერალი ცდილობს შექმნას ისეთი ლიტერატურულ-ფანტასტიკური თეორიები, რომელთა ინტერტექსტს, პარადიგმულ მოდელს სახარების სიუჟეტი და პერსონები წარმოადგენენ. ამჯერადაც, როგორც სხვა ნაწარმოებთა განხილვისას აღგვინიშნავს, იგი ერთგვარი იგავური ენის კოდებითა და მახასიათებლებით გვიამბობს ადამიანის მარადიულ მიებაზე – ვინ არის თავად, რა დანიშნულებით მოევიდინა სამყაროს, რა არის სამყარო და ა.შ.

ერნესტ კასირერის შეკითხვა – რა არის (და არა ვინ არის) ადამიანი? (1983, გვ.24) ახლებურად დაისმის ჯემალ ქარჩხაძის ამ მოთხრობაში და ააშკარავებს მწერლის პოზიციას–ნებისმიერ ვითარებაში, ნებისმიერ დროსა და სივრცეში მონიშნოს მხოლოდ ის ღირებულებანი, რომლებსაც ყველა განზომილების მიღმა – უმაღლეს რეალობაში გაჰყავს მოაზროვნე არსება.

ავგუსტინეს „აღსარების“ მსგავსად მოთხრობაც ერთგვარი თვითშემეცნების ფორმაა. ავგუსტინე მოგვითხრობს კაცობრიობის რელიგიურ დრამაზე. როგორც ავგუსტინეს მოქცევაა მხოლოდ გამეორება და ანარეკლი იმ უნივერსალური რელიგიური მოვლენისა, რომელსაც ადამიანის შეცოდება და ხსნა ეწოდება, ასევე ჯემალ ქარჩხაძის ეს მოთხრობაც გვიჩვენებს, რომ მის კონტექსტში იგულისხმება ადამიანის მიერ საკუთარი თავის შეცნობისა და დანიშნულების გააზრების ფარული სიმბოლურ-მისტიკური მნიშვნელობა.

ნაწარმოებში ნაჩვენები ტექნიკური პროგრესის, ხელოვნური ინტელექტის ზეობისაკენ მიმავალი ეპოქისა და დიდი მწერლის მიერ ნაწინასწარმეტყველები მომავლის სურათის ფონზე წარმოჩნდებიან ელემენტები. რას ნიშნავს „ელემინი“? გუგლის საძიებო სისტემით, ელემინი მინიელემენტია, შემდგარი ხუთი ელემენტისაგან – ჰაერი, წყალი, კლდის ცეცხლი, მცენარე და მიწა. ასევე ერთგვარი ელექტრონული თამაში. მოთხრობის მიხედვით კი მთავარი „გმირი“ ელემინი – ელექტრომაგნიტური ინდივიდია, რომელიც განსაკუთრებული ფორმით გაჩნდა, მხოლოდ ერთი, უარყოფითი მუხტის მატარებელი ინდივიდისაგან (ეს ერთგვარად მიანიშნებს იესო ქრისტეს ქალწულებრივი გზით ჩასახვისა და მისი დაბადების უნიკალურობის შესახებ).

მწერალმა იცის, რომ მეცნიერული თვალსაზრისით, ცოცხალი ორგანიზმების, პირველ რიგში ადამიანების, საკუთარი სიხშირეების სპექტრი ჩამოყალიბდა გარემო ფაქტორების გავლენით, რომელთა შორის უმთავრესია გეომაგნიტური ველი. რეზონანსის პირობებში მოსალოდნელია ორგანიზმის შიგნით განვითარდეს საგრძნობი ბიო-ელექტრომაგნიტური ეფექტი, როგორც რეაქცია ბუნებრივი ელექტრომაგნიტური ფონის პარამეტრების ცვლილებაზე (კერესელიძე, არზიანი, 2022, გვ. 155).

„პროცესი შეგვიძლია ასე წარმოვიდგინოთ, გვაქვს წყალბადის ატომი, რომელიც შედგება ერთი პროტონისა და ერთი ორბიტული ელექტრონისგან. მას ეჯახება უარყოფითად დამუხტული ელექტრონი და ვაკუუმის ფლუქტუაციით გამოწვეული ელექტრონის ალტერეგო – პოზიტრონი. ისინი დაჯახების წინ ახდენენ ერთმანეთის ანიჰილაციას. რადგან პროტონი დადებითადაა დამუხტული, ის უარყოფით ენერგიას მიითვისებს ხოლო ელექტრონი დადებითს და ახალ ენერგეტიკულ ველზე გადახტება.

კვანტური სამყარო ძალზედ უცნაურია, ხშირად, ადამიანურ ლოგიკას არ ექვემდებარება და ამ უცნაურობის საკმაოდ მსუყე ნაწილი სწორედ ვირტუალური ნაწილაკები, მათი ენერგეტიკული მახასიათებლები და ხილვად მატერიაზე გავლენის მოხდენის უნარია“ (შონია, 2021, გვ. 1).

აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, რომ თუ ჯემალ ქარჩხაძე მოთხრობაში „იგი“ პრეისტორიულ სამყაროს ფონს, როგორც ერთგვარ დეკორატიულ ელემენტს ისე მიმართავს, მოთხრობაში „ელემინები“ მწერალი წინ უსწრებს სამყაროს განვითარების ფაზებს და მოქმედება ტექნიკური პროგრესის აპოგეის ცენტრში გადააქვს. ვხვდებით იმ განზომილებაში, რომელიც მაღალგანვითარებულ არსებათა აბსოლუტურად მოწესრიგებულ სისტემას წარმოადგენს.

მოთხრობის მიხედვით ადამიანები(ბიოლოგიური ინდივიდები) და ელემენტები (ელექტრო-მაგნიტური ინდივიდები) კიდევ ჰგვანან და თან განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან სამყაროს, განზომილებისა და მშვენიერების კატეგორიების აღქმის თვალსაზრისით. მწერალიც ხომ საგანგებოდ აღნიშნავს: „ადამიანის მიზანი არის სრულყოფა, ხოლო სრულყოფისათვის საჭიროა ადამიანი თავისი არსებობის საიდუმლოს ჩასწვდეს“ (ქარჩხაძე, 2020, გვ. 88).

მეამბოხე და ახალ განზომილებაში გადასული პერსონაჟი ელემინის აზრით, „განზომილება“ წმინდა სუბიექტური ცნებაა და აღნიშნავს არა სამყაროს რეალურ პარამეტრებს, არამედ შემშვენიერებელი ინდივიდის თვისებას. ამ შეხედულებას ადასტურებს მისი ქადაგებიდან ფრაგმენტი: „თქვენი შეცდომის უმთავრესი მიზეზი ის არის, რომ თავი ბუნების გვირგვინი გგონიათ, გონებრივი არსის კვინტესენცია, რომელსაც ერთადერთს ძალუმს სამყაროსთან გაიგივების გზით ამ სამყაროს თვითშემეცნების საშუალებად იქცეს და არარსებობის მიზანი დაადგინოს“ (ქარჩხაძე, 2020, გვ. 152).

თვითშემეცნებისა და ინტროსპექციის მეთოდით მწერალი ნაწარმოებში აცოცხლებს უძველეს პარადიგმულ სახეებს. „ჩვენ არ ძალგვიძს მარტოოდენ გონებით ჩავწვდეთ რწმენის მისტერიებს, მაგრამ ამის გამო ისინი კი არ ეწინააღმდეგებიან გონებას, არამედ გონებრივ ხედვას სრულყოფენ და აღრმავენ“ (კასირერი, 1983, გვ. 12).

რწმენის მისტერიების გაანალიზებისას რაციონალური და ირეალური ხშირად ეწინააღმდეგება ერთმანეთს, თუმცა მწერალი მიიჩნევს, რომ ჭეშმარიტება აუცილებლად თვალსაჩინო და ხელშესახებია, რასაც ელემინის მსჯელობაც ადასტურებს: „ინფორმაციის აბსურდულობა იმდენად ნათელია, რომ, ალბათ, მასზე მსჯელობა არც კი ღირს. მართლაცდა ხომ არ შეიძლება უარი ვთქვათ მიზეზ-შედეგობრიობის ყოვლისმომცველობაზე, ლოგიკაზე, ენერჯის გადანაწილების კანონებზე და ყოველგვარი საღი აზრის საწინააღმდეგოდ დაეუშვათ, რომ ახალი ინდივიდის წარმოშობა შეიძლება მოხდეს კონტრასტული ასლების მუხტური ანიჰილაციის გარეშე“ (ქარჩხაძე, 2020, გვ. 146).

ელემინის ქადაგება რწმენის შესახებ, ფაქტობრივად, სახარებისეული პარადიგმის ხელახალი გახსენება-გადააზრებაა ე.წ. ელემინებისათვის – ახალი სამყაროს არსებებისათვის. ერთმანეთს უპირისპირდება ისეთი სასიცოცხლოდ უმნიშვნელოვანესი ორი ცნება, როგორცაა ცნობიერება და რწმენა:

„მე თქვენ გეუბნებით, იმისათვის რომ იხილოთ, უნდა დაბრმავდეთ, იმისათვის რომ იპოვოთ, უნდა დაკარგოთ. რწმენა არ კვდება. იმიტომ რომ რწმენა სხვა განზომილებიდან, სხვა საფეხურიდან მოსული ფენომენია... რწმენა... უძლიერესი ნატურაა; მომდევნო განზომილების, ზედა საფეხურის უძლიერესი ყოვლისმომცველი, აბსოლუტური და უკვდავი ნატურა; და მას ურთულესი მისია აკისრია: ცნობიერება როგორმე მიიყვანოს იმ წერტილთან, რომელიც ზედა განზომილებაში, თვისობრივად ახალ ცნობიერებაში გადასვლის ერთადერთი კარიბჭეა“ (ქარჩხაძე, 2020, გვ. 162).

ჯემალ ქარჩხაძე სულიერი განვითარების ახალ ფაზაზე რწმენასთან ერთად განიხილავს ასევე სიყვარულის ცნებას:

„თქვენ არ იცით, რა არის სიყვარული, რადგან ორგანზომილებიან ცნობიერებაში, რომელიც მშრალ ლოგიკურ-მათემატიკურ ჩარჩოშია მოქცეული, ასეთი ცნება ვერ თავსდება. სიყვარული სამყაროს ერთ-ერთი უმთავრესი საყრდენია... ყველა ცნება, რომლებითაც ეს ცნება უნდა განიმარტოს, ასევე გაუგებარი იქნება თქვენთვის. თქვენ თქვენი ცნობიერების შესაბამისად, ყველაფერს მათემატიკური ტრანსკრიპცია უნდა მოუძებნოთ, სიყვარული კი, ისევე როგორც ის ცნებები, რომლებიც მის განსამარტავად უნდა მოვიშველიო(სიკეთე, მშვენიერება, სიხარული) არავითარ მათემატიკურ ინტერპრეტაციას არ ემორჩილება... ამიტომ ყოველგვარი განმარტების გარეშე გეუბნებით: მე თქვენ მიყვარხართ, ელემინებო, და, მერწმუნეთ,

ეს გაცილებით მეტს ნიშნავს, ვიდრე ბუნების ყველაზე სრულყოფილი და ყველაზე ზოგადი კანონის აღმოჩენა“ (ქარჩხაძე, 2020, გვ. 164).

რწმენისა და სიყვარულის მეშვეობით მიიღწევა მესამე განზომილება, რომელზეც მწერალი წერს: „...მესამე განზომილებაში... რა სილამაზა!... რა ფერები, რა ფორმები, რა ხაზები! გრძნობათა რა მრავალფეროვნება! რა თვალისმომჭრელი სინათლე! დიდი ნეტარებაა, ელემინებო, ახალ განზომილებაში შესვლა... მე თქვენ გეუბნებით, ყოველი ახალი განზომილება შესაქმის ახალი აქტია...“ (ქარჩხაძე, 2020, გვ. 165).

ეს უმაღლესი ღირებულებანი კი შემონახულია სამყაროს დასაბამისეულ მეხსიერებაში; „სიმბოლური მეხსიერება ის პროცესია, რომლის მეშვეობითაც ადამიანი არა მარტო აღადგენს ძველ გამოცდილებას, არამედ ამ გამოცდილებას კიდევაც გარდაქმნის“ (კასირერი, 1983, გვ. 94).

ასე გარდაიქმნება სამყაროს გამოცდილება მწერლის შემოქმედებით სიმბოლურ სახეებად, რომლებსაც ჩვენამდე მოაქვთ ადამიანის ყველაზე წმინდა, შეუმღვრეველი სული და იდეა.

ამ მოთხრობით თითქოს ჯემალ ქარჩხაძეს სურს გვითხრას ის, რაც გიუნტერ გრასმა განგვიცხადა თავის ლექციაში: „მინდოდა მეჩვენებინა ჩემთვისა და მკითხველისთვისაც, რომ, რაც დაიკარგა, დავიწყების მორევში კი არ უნდა ჩაინთქას, არამედ, პირიქით, ლიტერატურის ძალმოსილებით კვლავ მკვდრეთით აღდგეს“ (გრასი, 2011, გვ. 206).

„ელემინები“ არის მოთხრობა-გაფრთხილება, თუ როგორი საფრთხის წინაშე შეიძლება აღმოჩნდეს ადამიანთა ყოფა, თუ მთავარი ღირებულებები დაავიწყდებათ. მწერლის შემოქმედებითი გზა აზროვნების ამ მიმართულების ერთგვარ მრუდსაც წარმოგვიდგენს – დასაწყისი პრეისტორიული ეპოქა-ოთხზე მოსიარულე ადამიანთა ცვლილებებიდან („იგი“) წარმოდგენილი, აწმყოთი – მწერლის თანამედროვე ადამიანების ტკივილებითა და სიხარულით (ყველა მოთხრობა) გაგრძელებული და მომავლით – ხელოვნური ინტელექტის, ე.წ. ელემინების სამყაროთი დამთავრებული.

მწერალი შემთხვევით არ აღნიშნავს, რომ „გონებრივი განვითარება, მეცნიერება, პროგრესი, ერთი სიტყვით ყველაფერი ის, რასაც ჩვენ ცივილიზაციას ვუწოდებთ, სამყაროს საერთო განვითარების აუცილებელი პროცესია“ (ქარჩხაძე, 2020, გვ. 163).

სამყაროს საერთო განვითარებაში ადამიანის მიერ საკუთარი თავის შეცნობისა და დანიშნულების გააზრების გზა მოსეს გზაცაა. მოსეს მისია ხალხის ყველა ჭეშმარიტ გულშემატკივარსა და ჭირისუფალს გაუნაწილებია და უტარებია დრო და დრო, ვინ როგორ შეძლო ეს მისია განეხორციელებინა, მეტნაკლებად საკაცობრიო ისტორია გვამცნობს.

ჯემალ ქარჩხაძის იგავური ენა ერთსა და იმავე დროს ბიბლიურ დროშიც გვაბრუნებს და თანამედროვე სამყაროს შეუცნობელი პროცესების (ამ ეტაპზე ხელოვნური ინტელექტის) თანამონაწილედაც გვაგრძნობინებს თავს. შესაქმეს ისტორია და მოსეს სვლა აღთქმული ქვეყნისაკენ, – აი, ის ინტერტექსტობრივი გამოძახილი, რომელიც მწერლის ენობრივი კონტექსტებით ამოიცნობა ამ ტექსტში. გარკვეული მითოპოეტური კონტექსტითა და არქეტიპული თვალსაზრისით, მოქადაგე ელემინი, ისევე როგორც „იგის“ იგი სწორედ მოსეა, აღთქმულ ქვეყანაში თავისი ხალხის, თავისი ტომის შემყვანი. მოსეს მსგავსად ისიც კოლოსალურ ძალისხმევას ავლენს, რათა თავისი ფიზიკურ – სულიერი კონსტრუქციის მდგრადი განმტკიცებით (ფიზიკურ-სულიერი გამართულობით) შეძლოს სამყაროს მოწყობის პერსპექტიულ მოდელში თავისი თანატომელების ახალი ყოფა განსაზღვროს.

ჯემალ ქარჩხაძის აზრით, ადამიანი მოწოდებულია თავის თავში ეძიოს მოსე, გაბედულად აუყვეს მთის მწვერვალისაკენ სავალ ბილიკს უფალთან შესახვედრად და შეძლოს ნათლის აღქმა და და გათავისება. ესაა სწორედ ადამიანის რაობა და მისი ღმერთთან თანამყოფობის მისტერიის არსი.

და ამ გზაზე მწერალი მიიჩნევს, რომ ახალ საფეხურზე გადასვლისათვის აუცილებელია ელემინს (ადამიანს) გააჩნდეს რწმენა, გონება და სიყვარული. ყოველი ახალი საფეხური ხომ ცნო-

ბიერების განვითარების ახალი ფაზაა, რომელიც უმაღლეს მიზანთან–მესამე განზომილებასთან აახლოებს ელემინს (ადამიანს). ჯემალ ქარჩხაძე სიღრმისეულად იკვლევს განვითარების ამ მექანიზმს და დეტალურად გვთავაზობს აუცილებელ საშუალებებს, რომლებიც ახალი შესაქმის არსებობისათვის უმნიშვნელოვანესად მიაჩნია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- გრასი, გ. (2011). გაგრძელება იქნება, ლექციები, თბილისი: „ინტელექტი“.
- კასირერი, ე. (1983). რა არის ადამიანი? თბილისი: „განათლება“.
- კერესელიძე, ზ. არზიანი, ზ. (2022). 155 ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მიხეილ ნოდის სახელობის გეოფიზიკის ინსტიტუტი.
http://chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://openlibrary.ge/bitstream/123456789/10296/1/14_Tr_IG_75_2022.pdf
- ქარჩხაძე, ჯ. (2020). ელემინები, უცნობი ქარჩხაძე, 144–171, თბილისი: ქარჩხაძის გამომცემლობა.
- შონია, მ. (2021). ვირტუალური ნაწილაკები, <http://astronet.ge/virtual-particles/>

References:

- K'assirer, E. (1983). Ra aris adamiani? [what is a person]. Tbilisi: Education Publishing House.
- Grass, G. (2011) Gagrdzeleba ikneba. [There will be a continuation. Lectures]. Tbilisi: Intellecti publishing house.
- Karchkhadze, J. (2020). eleminebi, Utsnobi karchkhadze. [Unknown Karchkhadze]. 144-171, Tbilisi: Karchkhadze Publishing House.
- K'ereselidze, Z., Arzian. (2022). Institute of Geophysics named after Ivane Javakhishvili Tbilisi State University named after Mikheil Nodia.
http://chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://openlibrary.ge/bitstream/123456789/10296/1/14_Tr_IG_75_2022.pdf
- Shonia, M.(2021). Virt'ualuri nats'ilakebi. [virtual particles]. <http://astronet.ge/virtual-particles/>